

ปีที่ 29 ฉบับที่ 9997 วันศุกร์ที่ 15 เมษายน พุทธศักราช 2548 หน้า 5

ชีวจริยธรรมกับนวัตกรรม ทางเทคโนโลยี

ก่อนอื่นคงต้องขอชี้แจงความหมายของคำสองคำที่มักจะทำให้มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในความหมายอยู่เสมอ คำแรกคือคำว่า "ชีวจริยธรรม (Bioethics)" ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่ทำร้าย หรือทำอันตรายต่อสัตว์หรือมนุษย์เพื่อการศึกษาหรือวิจัย

ในขณะที่คำว่า "นวัตกรรม (Innovation)" จะเป็นการบวนการการผลิต การเรียนรู้ การจัดการความรู้ หรือการใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ เพื่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการกำเนิดผลิตภัณฑ์ การบริการกระบวนการผลิตใหม่ การปรับปรุงเทคโนโลยี การแพร่กระจายเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์และเกิดผลพวงทางเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น จึงอาจเกิดข้อสงสัยขึ้นว่า คำว่า "คุณธรรม" กับ "เทคโนโลยีใหม่ ๆ" นั้นจะไปด้วยกันได้อย่างไร เพราะเรามักจะได้ยินเสมอว่าวิทยาศาสตร์มักจะทำให้ศีลธรรมเสื่อมโทรม อย่างไรก็ตาม จากอดีตที่ผ่านมาพบว่าบางครั้งสิ่งที่คุณเหมือนว่าจะไม่ได้นั้น สามารถเป็นที่ยอมรับได้ของสังคมเมื่ออยู่ในกรอบการพิจารณาที่ถูกต้อง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกฎหมายการทำแท้งเมื่อมารดามีความผิดปกติของสุขภาพกาย สุขภาพจิต หรือเกิดจากการตั้งครรภ์จากการถูกข่มขืน

ประเด็นร้อนในสังคมไทยขณะนี้คือ ความเจริญก้าวหน้าของงานวิจัยใหม่ๆ ทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพที่กำลังพัฒนาไปสู่ในช่วงของการนำออกมาประยุกต์ใช้จริงแล้วนั้น ได้ส่งผลให้ประชาชนทั่วไปที่รับฟังข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ตีความแตกต่างกันออกไป เช่น พันธุ์มะละกอจีเอ็มโอ (GMOs) การรักษาโรคโดยใช้เซลล์ต้นกำเนิด (stem cell) การนำข้อมูลลำดับเบสของ DNA มาพัฒนาวิธีการคัดเลือพันธุ์พันธุ์ของโปรตีนใหม่ หรือ การพัฒนาระบบการส่งออกซิเจนเข้าสู่ร่างกายแทนที่เลือดจริงๆ เป็นต้น

งานวิจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่อยู่ในสถานะที่คล้ายกับว่าหมิ่นเหม่ต่อการผิดจริยธรรม นำไปสู่ความตื่นตระหนกของสังคมไทย มีการถกเถียง อย่างกว้างขวางในการต่อต้านงานวิจัยดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นที่ว่า การทำลายชีวิตหนึ่งเพื่อมารักษาอีกชีวิตหนึ่งนั้นเหมาะสมแล้วหรือ หรือแม้กระทั่งการนำงานวิจัยที่มีความเสี่ยงสูง มีความหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรม มาทดลองใช้กับมนุษย์ ไม่สามารถเป็นที่ยอมรับได้ในสังคม แต่หากมีการสกัดกั้นงานวิจัยเหล่านี้ไม่ให้ดำเนินการต่อไป ผลกระทบที่อาจตามมาคือความสูญเสียศักยภาพทางด้านงานวิจัยที่อาจก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมนุษยชาติต่อไปในอนาคตโดยที่เราไม่คาดคิดก็ได้

สิ่งที่ตามมาจากประเด็นดังกล่าวนี้คือ แล้วประเทศไทยที่ถือว่าค่อนข้างมีศักยภาพในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพตามกรอบนโยบายของรัฐ ควรจะยืนอยู่ตรงจุดไหนกันแน่ จะก้าวต่อไปข้างหน้าหรือจะชะลอเอาไว้ก่อน เป็นสิ่งที่จะต้องกำหนดแนวทางออกมาให้แน่ชัดอย่างเร่งด่วน มิเช่นนั้นเป้าหมายการเป็น "ศูนย์กลางสุขภาพแห่งเอเชีย" ก็เลิกคิดไปได้เลย

ข้อสังเกตอีกอย่างของกระแสสังคมต่างๆ ทั่วโลก คือการต่อต้านเอาไว้ก่อน ซึ่งการกล่าวโทษนั้นง่ายกว่าการทำให้คนเชื่อถือถึงประโยชน์แน่นอนว่าสิ่งต่างๆ เมื่อมีคุณประโยชน์มหาศาล ก็อาจจะมีแง่ของโทษมหันต์ตามมาด้วยเสมอหากการต่อต้านตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคาดการณ์โดยขาดองค์ความรู้ย่อมทำให้การพัฒนาทางวิจัยเบี่ยงเบนไปในทางที่ผิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะส่งผลถึงการเกิดหรือไม่เกิดนวัตกรรมขึ้นภายในประเทศ

ดูเหมือนว่าชีวจริยธรรมกับนวัตกรรมจะอยู่กันคนละเส้นทางหลายคนอาจกล่าวว่า เป็นเพราะคำว่า "นวัตกรรม" ที่มักจะถูกตีความเพียงแค่ว่าการคิดสิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างที่นำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้

แต่หากพิจารณาความหมายของคำว่านวัตกรรมให้ดีแล้ว ถ้าความคิดใหม่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในวงกว้าง และไม่ส่งผลกระทบต่อที่ดีต่อสาธารณะแล้ว จะไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรม ซึ่งเป้าหมายสำคัญของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือการพยายามผลักดันให้เกิดธุรกิจใหม่ที่ตั้งอยู่บนฐานความรู้ ความถูกต้อง มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำเนินธุรกิจ

ดังนั้นต้นเหตุของปัญหาจริงๆ น่าจะอยู่ที่การเปิดเผยความจริงแก่สาธารณชน หากมีการชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจถึงสถานภาพของงานวิจัยด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และนวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนแสดงความชัดเจนในการดำเนินงานแล้ว คำว่าชีวจริยธรรมกับนวัตกรรมจะสามารถเดินควบคู่กันต่อไปได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับหลักจริยธรรมวิจัยสากลในแง่ของหลักการเคารพในบุคคล ลดความเสี่ยงและก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รวมถึงมีความเที่ยงธรรมและเสมอภาค อันจะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างใหญ่หลวงในด้านการเกษตรการแพทย์และการสาธารณสุขต่อไปในอนาคต

คุณาวุฒิ บุญญานพคุณ
สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ
kunawut@nia.or.th